

Atles de dansa tradicional catalana

Col·lectiu Equip (M. Rosa Alonso, Rosa Forner, Núria Coll, Montserrat Garrich i Albert González)

Primer volum publicat de l'Atles. Fotografia: Arxiu Fotogràfic de l'Esbart Català de Dansaires

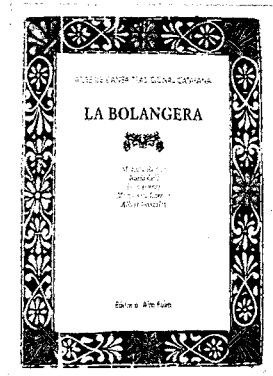
Els autors de l'obra titulada *Atles de dansa tradicional catalana* formen un grup estable, autodenominat *Equip*, dedicat a l'estudi de la dansa tradicional catalana tant des de punts de vista antropològics com tècnics. Ens plantejem l'estudi a partir d'una metodologia nova en el camp de l'antropologia i el folklore. En concret, es tracta de mètodes geogràfico-cartogràfics aplicats a l'estudi de la dansa tradicional catalana. El que pretenem endegar no és tant una troballa nova sinó una reinterpretació de les dades folklorístiques i presentar l'aplicació de la nova metodologia.

La idea nasqué l'any 1981 arran de dues posicions que es trobaren. Una d'elles era la dels membres de l'Esbart Català de Dansaires (ECD), que feia temps que es plantejaven seriosament la represa de la investigació etnogràfica referent a la dansa, a fi de continuar la tasca que s'havia estroncat d'ençà que desaparegueren els primers folkloristes fundadors de l'Esbart. També els preocupava l'activació, utilització i posada al dia de l'Arxiu de Dansa Tradicional (ADT), aplegat en el seu moment sota la direcció d'Aureli Capmany. L'altra posició procedia de la Universitat de Barcelona i en concret, de la tasca docent de la doctora Josefina Roma, la qual en la seva assignatura d'etnologia dels Països Catalans es va proposar d'iniciar els seus alumnes en tasques pràctiques d'investigació, part de les quals s'havien de fer als arxius. Assabentada de l'existència de l'ADT de l'ECD, la professora Roma es va posar en contacte amb els membres d'aquesta entitat i decidírem de fer una tasca conjunta. D'aquesta unió nasqué el grup d'estudi i l'embrió de l'*Atles de dansa tradicional catalana*.

Constituïts ja com un grup estable, ens plantejarem més seriosament el que aleshores era un projecte: la realització d'un mapa de les danses populars i tradicionals de Catalunya, l'operativitat del qual fos gairebé

il·limitada. Van començar a madurar la idea i a definir-ne unes primeres directrius teòriques i metodològiques amb el material de base de què disposàvem: l'ADT. A aquest material inicial, força ampli i feixuc, s'hi han anat incloent noves dades procedents de la recerca endegada. Alhora, es van anar perfilant més acuradament les primeres directrius.

Es va començar la tasca puntejant les danses segons un codi de símbols prèviament establert, elaborat pel mateix **Equip**, en un mapa de Catalunya amb la divisió municipal, de mida gran, procedent de la Direcció General de Po-

lítica Territorial de la Generalitat de Catalunya. Un cop classificades les danses i puntejades al mapa, s'hi va observar que cada tipus de dansa cobria una àrea més o menys delimitada. Aquest fet va fer veure la necessitat de cartografiar-les separatament.

L'any 1983 s'hi van introduir uns elements de caràcter social i geogràfic: mercats, seus de bisbats, cursos fluvials, carrerades, relleu geogràfic, etc., per tal de veure-hi i establir relacions amb les àrees d'influència de cada ball. El nostre interès era, a més de constatar-ne fenòmens, analitzar-los amb fets històrico-socials per tal de poder extreure'n conclusions. Superar, així, el plànol descriptiu (el què i l'on) per qüestionar-nos els motius (el perquè).

Després de diferents intents d'aplicar mètodes ja existents que no servien totalment els nostres interessos, ens proposarem encetar una meto-

dologia nova en el camp de l'estudi de la dansa. Aquesta consisteix en una plantilla opaca amb el mapa comarcal de Catalunya, sobre el qual se superposen els anomenats «mapes-base», fets sobre un acetat transparent, en què s'han cartografiat fenòmens referencials: relleu, rius, mercats, etc., i els «mapes-tipus», en què hi ha les danses segons la classificació general que hem confeccionat.

Arribats a aquest punt i veient que la tasca era llarga i costosa, ja que necessitàvem moltes hores de treball i també diners, ens decidírem a demanar una subvenció d'ajut al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, per mitjà del seu Servei de Cultura Tradicional, subvenció que ens ha estat concedida des de l'any 1985 ininterrompudament fins a l'any 1990.

Un cop definida la metodologia instrumental ens preocupàrem per la classificació del material. Fins aleshores, tothom, i nosaltres també, havia operat amb una espècie de classificació empírica llegada dels primers folkloristes, els criteris de la qual no estan prou definits i apareixen amalgamats amb el que podríem anomenar de criteri sintètic i que no és més que una generalització *a posteriori*, partint d'unes quantes dades observades. El que ens calia, però, era una classificació analítica que a més de definir-nos una dansa ens en digués més coses.

Per tal d'arribar a una classificació que ens fos vàlida, vàrem partir de vuit criteris generals no excloents entre ells, criteris que considerem fonamentals per a la definició d'una dansa:

- calendari* (data o època de l'any en què és ballada)
- participació* (nombre i tipus de participants)
- coreografia* (forma o formes que adopta el ball)
- estrís* (elements que usen els balladors)
- tipus o danses concretes* (és a dir,

La bolangera. Àrea de distribució espacial. Les dues sagetes dobles al nord del país fan referència a les possibles vies de penetració de les influències franceses.
Fotografia: Atles de Dansa Tradicional Catalana

- la classificació tradicional)
- música* (anàlisi de melodies)
- instruments* (acompanyament musical)
- funció* (valor social i de relació)

Cada un d'aquests criteris (anomenats «conceptuacions genèriques») conté diferents apartats que permeten arribar a una classificació i definició de cada dansa.

A més de la informació de l'ADT de l'ECD, ens hem preocupat de l'obtenció de dades que completin i que actualitzin les ja conegudes. Aquesta recerca es fa bé en visites puntuals, treballs de camp, bé amb enquestes generalitzades trameses a ajuntaments, grups de dansa, arxius o persones coneixedores de la història local. No cal dir que es fa un buidatge del material bibliogràfic editat o inèdit que tenim al nostre abast.

Per tal de divulgar el mètode emprat i els resultats obtinguts fins a aquell moment, vàrem organitzar les I Jornades d'Estudi. Mètodes Cartogràfics i Informàtics Aplicats a l'Estudi de la Dansa Catalana, que es van desenvolupar els dies 5, 7, 12 i 14 de març de 1986, amb la col·laboració de la Caixa de Barcelona i l'ECD.

Gràcies a les beques, hem pogut desenvolupar una part del projecte, concretat en els estudis sobre:

1. *El contrapàs*
2. *La bolangera*
3. *El carnaval*
4. *Balls amb bèsties*
5. *Balls de bastons*
6. *L'espanyolet*
7. *Balls de cercolets*
8. *Balls de cascavells*
9. *El ball pla*

Hem fet a més els estudis següents:

1. *Mètode*
2. *Glossari*
3. *Balls de faixes*
4. *El ball cerdà* (en confecció)

La selecció d'aquests grups de danses es fa segons uns criteris determinats que han de permetre, a mig termini, oferir al món científic una visió global, i alhora particularitzada, del fenomen cultural que la dansa tradicional representa. En aquesta anàlisi hi ha d'intervenir, d'una manera important, la cartografia i el tractament estadístic de les *ratios* que es proposen en el mètode. Creiem que és del tot imprescindible que el treball tingui continuïtat per diverses raons: en primer lloc, la manca d'unes conclusions finals fa que qualsevol treball científic perdi una gran part del seu valor que, en el cas que ens ocupa, creiem suficientment interessant en un tema estancat des de fa molts anys i que responia únicament a la primera fase d'un procés científic: la descripció dels fenòmens.

En segon lloc, creiem que no és menys important el fet que no es rendibilitzin si no s'aconsegueix el desenvolupament previst.

Al principi d'aquest any ha aparegut el que considerem fonamental en el procés divulgatiu de l'obra en qüestió i que, d'alguna manera, ja s'havia iniciat en les I Jornades d'Estudi abans esmentades. Així, l'Editorial Alta Fulla ha publicat el primer volum del que ha de constituir l'*Atles de dansa tradicional catalana* i que ha estat dedicat a exposar la metodologia, el glossari i l'estudi concret de les bolangeres.

Creiem que aquest és el camí que cal seguir per tal de dotar la cultura catalana d'una eina que atorgui a la dansa tradicional el paper que li correspon i que en permeti la renovació i la revisió de molts dels postulats fins ara vigents i que, d'altra banda, no haviem estat sotmesos a cap anàlisi crítica.